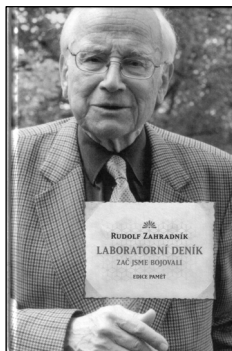

RECENZE

Rudolf Zahradník
**Laboratorní deník:
 zač jsme bojovali**

Vydavatelství Academia, Praha
 2008, 1. vydání, stran 459
 ISBN: 978-80-200-1632-4

Před několika lety jsem potkal na Václavském náměstí kamaráda z dětství, profesí historika, a jak jsem se po chvíli dozvěděl i čerstvého stipendistu Hlávkovy nadace. Povídali jsme o všem možném, když tu náhle přerušil větu uprostřed, otevřel aktovku a vytáhl svazek působící na první pohled dojmem jakéhosi sborníku. Klasický „paperback“ neboli brožovaný výtisk, v jednoduché grafické úpravě, opatřený hlavičkou Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových. „Tohle tě bude jako chemika zajímat“ rozzářil se, a tak jsem získal Laboratorní deník pana profesora Rudolfa Zahradníka, předchůdce knihy, která nyní vyšla v řádné podobě a v příkladné péči nakladatelství Academia. „Svůj paperback“ jsem začal číst ještě v metru, abych ho neodložil po příští tři dny, než jsem se dostal na poslední stranu. Knižku jsem od té doby půjčil k přečtení mnoha svým kolegům, přátelům i studentům. Dnes je to na ní vidět, má zohýbané rohy, a její celkový zubožený stav vůbec svědčí o tom, že byla čtena, ne jenom přijata ze slušnosti a zběžně prolistována. Jedním z prvních těchto čtenářů byl i pan profesor Bohumil Kratochvíl, šéfredaktor Chemických Listů. Tak se stalo, že když nyní vyšel Laboratorní deník ve skutečné knižní podobě, ač generačně o mnoho mladší a neznalý osobně autora, byl jsem požádán o recenzi. Ke knížce jsem získal záhy osobní, řekl bych důvěrný vztah a to ze dvou důvodů. Prvním je historika o nehodě hochy Rudolfa, když tažen na kolečkových bruslích holičským učedníkem jedoucím na kole, upadl, a nedopadl dobře. Stalo se mi něco podobného, jenom to nebylo na bruslích, ale koloběžce, a netáhl mě holičův učedník, ale kluk ze sousedství, ovšem dopadlo to stejně špatně. Druhým důvodem, již miněným vážně a bez nadsázky, bylo to, že mi kniha pana profesora Zahradníka v hlavních a stěžejních pasážích připomínala stylem a především duchem brilantní dílo Jacoba Bronnowského Vzestup člověka (The Ascent of Man). Jsem si jist, že Zahradník a Bronowski jsou lidé podobného ražení. Čtete jejich myšlenky, názory, zážitky, mám na mysli vědecké i osobní, a těšíte se vnitřně ze skutečnosti, že vás osud zavedl do tak báječného světa, jakým je věda a poznávání vůbec.

Protože se jedná o recenzi, slušelo by se naznačit, o čem kniha pojednává. Stručná anotace, která Laboratorní deník doprovází na stránkách nakladatelství Academia, a kterou využívají knihkupecké domy, říká: „Životopisné

vzpomínky Rudolfa Zahradníka, známého fyzikálního chemika a později předsedy Československé a České akademie věd, zahrnují více než dvě třetiny 20. století a samý počátek století jednadvacátého. Jde o období členěné podle stěžejních historických událostí, mající tři roviny vyprávění: obecné klima období, osobní historiky a události a zpráva o badatelství vlastním a badatelství osob blízkých a kolegů, jejichž dílo vyžaduje pozornost. Kniha zachycuje půlstoletí klíčových událostí zrodu a vývoje české vědy a výzkumu, které se odehrávaly v dobách svízelných a politicky neblahých, a které by neměly být zapomenuty“. Ano, toto v knize čtenář skutečně nalezne. Autorem líčené období mládí, počátků vědecké kariéry, rozvoje odborných zájmů, sledování nových směrů fyzikální chemie, vědeckých i osobních setkání, životních a vědeckých nadějí, skepsí ..., vše je velmi autentické, prostoupené silou ducha, morální důvěryhodností a vědeckou erudicí. Podle mého soudu je však kniha především osobní zprávou o dobrodružství poznávání. O poznávání, které umožňuje kromě obyčejného lidského údivu vytvářet a udržovat takzvané trvalé hodnoty. Mezi ty patří v obecném slova smyslu úcta a ohleduplnost k lidem a přírodě, tolerance, porozumění, soucit. Jedinými prostředky k dosažení těchto trvalých hodnot jsou pak samotné cesty za poznáním – ty, které jsme si zvykli označovat běžnými termíny: vzdělání, vědy a umění. Pan profesor Rudolf Zahradník se k těmto kategoriím směle hlásí na každé stránce Laboratorního deníku svého života.

Petr Klusoň

Rudolf Zahradník
Laboratorní deník: zač jsme bojovali

Autorom tejto 460-stranovej mimoriadne pôsobivej monografie, s podnadpisom „Zač jsme bojovali“, je významný český medzinárodne akceptovaný vedecký pracovník profesor fyzikálnej chémie, zameraný na kvantovú chémiu, pričom k spracovaniu rukopisu prispeli tri dámy: B. Šléglová, R. Žohová a autorova manželka Milena.

Reálne a s citom pre demokraciu je prezentované ťažké obdobie od začiatku II. svetovej vojny nadväzujúce na časy protektorátu a ďalších 42 rokov po „úpornom víťazstve“ totality.

Dominuje vývoj a postavení českej vedy a zrodenie inštitúcií popri vysokých školách a v Akadémii vied ČSAV (po rozdelení republiky AV ČR) a profesor Zahradník sa stáva jej predsedom.

Tento historický dokument je písaný pozoruhodným štýlom, vysokou kultúrou prejavu a miestami mimoriadne vtípne, ale i nekompromisne kriticky. Kniha sa dá otvoriť na ktorejkoľvek strane, so záujmom začnete čítať a už tak ľahko ju z ruky nepustíte. Viaceré časti diela sú venované náročným vedeckým problémom praktickej a teoretickej

chémie včítane kvantovej. Najmä záverečná časť od r. 2000 do r. 2008 je zameraná aj na najnáročnejšie teoretické problémy molekulovej štruktúry a chemickým väzbám.

Denník končí rokom 2008, ktorý je dôležitý aj pre samotného autora dožívajúceho sa 20. októbra významného jubilea 80 rokov.

Je treba vysloviť aj poďakovanie spoluautorkám, ktoré pomohli zrealizovať toto tak významné dielo.

Alexander Tkáč

Anita Kildebaek Nielsen a Soňa Štrbáňová (ed.)
**Počátky chemických spoločností v Európe v knihe
 Creating Networks in Chemistry (The Founding and
 Early History of Chemical Societies in Europe)**

RSC Publishing, Cambridge 2008. Stran 404, tabulek 48, obrázků 35.
 ISBN 978-0-85404-279-1.

Myšlienka vydat knihu o histórii chemických spoločností v Európe kľúčila od r. 2004, kedy na konferencii Science in Europe – Europe in Science usporiadané v Maastrichtu referovali editorky recenzované knihy o evropských chemických spoločnostiach a následne diskutovaly o nevyriešených problémoch tejto tematiky. O rok později na satelitním workshopu European Chemical Societies – comparative analyses of demarcation konaném v rámci 5. mezinárodnej konferencie o histórii chémie v portugalském Estorile padlo v podstate rozhodnutie sestaviť knihu z príspevků napsaných k danej tematice na slovo vzatými odborníkmi – a tak sa skutočne stalo. Výsledkom je pojednávaná kniha. Potencionálni autoři príspevků obdrželi pokyny, čo by jejich príspevky měly obsahovat: podmienky k ustaveniu chemických spoločností, členství ve spoločnostiach, běžné činnosti, mezinárodná spolupráce, publikační aktivity a demarkace. Rok 1914 byl zvolen jako koniec počátků chemických spoločností, v některých prípadoch byl však prekročen. Editorkám se podařilo získat príspevky o 14 evropských chemických spoločnostiach, ktoré napsali jednak „domáci“ autoři a autorky o svých zemích, jednak „cizí“ autoři, kteří ovšem jsou skutočnými odborníkmi na země, o nichž píší, takže si v kvalite zpracování tematiky nezadajú s autory domácimi.

Podle roku vzniku je nejstarší evropskou chemickou spoločnosť britská založená r. 1841. O ní napsal do knihy príspevek profesor nottinghamské univerzity Robin Mackie. Druhou nejstarší je Pařížská chemická spoločnosť s rokom založenie 1857, jejíž histórii popsal německo-americká dvojice Ulrika Fellová a Alan Rocke. O chemických spoločnostiach v českých zemích pojednala Soňa Štrbáňová z AV ČR. Rok po první české spoločnosti se konstituovala r. 1867 Německá chemická spoločnosť, o níž referoval Američan J.A. Johnson. O rok později pak Ruská chemická spoločnosť, o které je v knize stat' mezinárodná trojice složené z Američana Nathana M. Brookse, Japonce Masanori Kaji a Rusky Jeleny Zajcevové. R. 1869 je rok

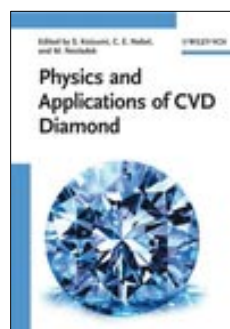
zrodu rakouské Chemicko-fyzikální spoločnosti, kterou popsal Rakušan W. Gerhard Pohl z Lince. Po ní následovala Dánská chemická spoločnosť (1879) pojednaná Anitou Kildebaek Nielsenovou, Švédská chemická spoločnosť (1883), o jejíž histórii napsal príspevek Anders Lundgren, Belgická chemická spoločnosť (1887) popsaná belgickou dvojicí Brigitte van Tiggelenová a Hendrik Deelstra a Norská chemická spoločnosť (1897), o níž poměrně krátce napsal príspevek Bjorn Pedersen. Počátkem 20. století pak vznikly Nizozemská (1903) pojednaná Ernestem Homburgem, Maďarská (1907) zpracovaná Evou Katalin Vámosovou a Portugalská (1911) chemická spoločnosť popsaná trojicí historiček vědy Vendou Leitaó, Anou Carneiro a Anou Simoes, jako poslední vznikla v mírně překročeném období Polská chemická spoločnosť (1919), o níž napsala stat' Halina Lichocká. V některých zemích kromě jmenovaných spoločností byly založeny i jiné, v Anglii např. Chemický ústav (1877) a Společnost chemického průmyslu (1887), v Německu Německá spoločnosť pro použitou chémiu a Spolek německých chemiků (1887) a další spoločnosti a v Rakousku Spolek rakouských chemiků (1897). Podobná byla situace i v českých zemích. Všechny chemické organizace měly své předchůdce, o kterých je v knize poměrně hodně informací. Až na jednu výjimku všechny pojednané spoločnosti vydávaly své časopisy, jejichž názvy a rok založenie jsou v knize uvedeny. Mnohé z nich vycházejí dosud.

Je třeba uvést, že jedním ze sponzorů recenzované knihy byla i Česká chemická spoločnosť.

Recenzovaná kniha je cenná z hlediska priority a obsahu, vždyť přináší informace o téměř všech evropských spoločnostiach existujících do r. 1914, chybí pouze stati o španělských, italských a švýcarských chemických spoločnostiach.

Myslím, že knihovny chemických institucí by měly knihu *Creating Network in Chemistry* určitě koupit. Čtenáři ji jistě shledají jako zajímavé a poučné čtivo. Knihu doporučuji.

Jiří Jindra

Koizumi S., Nebel C. E.,
 and Nesladek M. (ed.):
**Physics and Applications
 of CVD Diamond**

Vydal Wiley-VCH, 2008, stran 362.
 ISBN: 978-3-527-29972-0

Diamantové filmy připravené chemickou depozicí par (CVD) patří k mimořádně zajímavým materiálům ať již v oblasti elektrochemie, přípravy biosenzorů, mikroelektroniky atp. Názorným dokladem této skutečnosti je recenzovaná monografie, která podrobně popisuje jejich přípravu i vlastnosti. Po úvodní kapitole věnované obecným perspektivám CVD diamantu v různých oblas-

tech chemie i fyziky následují kapitoly věnované přípravě a vlastnostem nanokrystalických diamantových filmů, elektrochemickým vlastnostem nedopovaného diamantu, biosenzorům a akustickým zařízením na bázi CVD diamantu, teoretickým modelům dopování diamantu, dopovanému diamantu typu n, defektům ve struktuře diamantu, diamantovým detektorům částic a supravodivému diamantu. Přestože jsou různé kapitoly psány různými autory, podařilo se udržet poměrně konzistentní rámec této monografie. Z elektrochemického hlediska jsou patrně nejzajímavější partie věnované borem dopovanému diamantu,

elektrochemickým vlastnostem nedopovaného diamantu, který může být rovněž užitečným elektrochemickým materiálem, a využití různých forem diamantu pro přípravu biosenzorů, které jsou neobyčejně cenným zdrojem informací z těchto oblastí. Závěrem lze konstatovat, že recenzovaná monografie představuje skutečně aktuální přehled situace v oblasti vývoje a výzkumu diamantových materiálů ve fyzice a chemii a jako taková by rozhodně neměla chybět v knihovně žádného pracovníka, který podlehl kouzlu diamantu a jeho aplikací v přírodních vědách.

Jiří Barek